

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
DỰ ÁN PHÁT TRIỂN GIÁO VIÊN TIỂU HỌC

GIÁO DỤC HÒA NHẬP TRẺ KHUYẾT TẬT Ở TIỂU HỌC

(Tài liệu bồi dưỡng giáo viên)

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
DỰ ÁN PHÁT TRIỂN GIÁO VIÊN TIỂU HỌC

GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHUYẾT TẬT Ở TIỂU HỌC

TÀI LIỆU BỒI DƯỠNG GIÁO VIÊN TIỂU HỌC

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRUNG TÂM HỌC LIỆU

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC

Chịu trách nhiệm xuất bản :

Chủ tịch HĐQT kiêm Tổng Giám đốc NGÔ TRẦN ÁI
Phó Tổng Giám đốc kiêm Tổng biên tập NGUYỄN QUÝ THAO

Tổ chức bản thảo và chịu trách nhiệm nội dung :

Phó Tổng Giám đốc kiêm Giám đốc NXBGD tại TP. Hà Nội NGUYỄN XUÂN HOÀ

Biên soạn :

LÊ VĂN TẠC, BÙI THẾ HỢP, NGUYỄN THỊ THANH
PHẠM MINH MỤC, LÊ THUYẾT HẰNG, PHẠM TOÀN
VƯƠNG HỒNG TÂM, NGÔ THỊ KIM THOA
NGUYỄN XUÂN HẢI, NGUYỄN THỊ KIM HOA, TRƯƠNG VĂN ĐÍCH
NGUYỄN THỊ KIM HIẾN, ĐÀO THU THUYẾT, VŨ BÍCH HẠNH

Chuyên gia thẩm định :

TS. TRỊNH ĐỨC DUY
PGS.TS. ĐẶNG THÀNH HUNG
PGS.TSKH. CAO ĐỨC TIẾN
PGS.TS. ĐÀO THÁI LAI
TS. NGUYỄN ĐỨC MINH
ThS. LƯƠNG THỊ HỒNG HẠNH
CN. NGUYỄN THỊ TUYẾT

Biên tập nội dung :

NGUYỄN MY LÊ
NGUYỄN THANH HUYỀN

Thiết kế sách và Biên tập kỹ thuật :

HOÀNG ANH TUẤN

Trình bày bìa :

TRẦN TIỂU LÂM

Sửa bản in :

PHÒNG SỬA BẢN IN (NXB GIÁO DỤC TẠI HÀ NỘI)

Chế bản :

PHÒNG CHẾ BẢN (NXB GIÁO DỤC TẠI HÀ NỘI)

MỤC LỤC

TT	NỘI DUNG	Trang
	Lời nói đầu	5
	Tổng quan về tài liệu	6
	Tiểu Mô đun 1. ĐẠI CƯƠNG VỀ GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHUYẾT TẬT <i>(TS. Lê Văn Tạc, ThS. Bùi Thế Hợp, ThS. Nguyễn Thị Thanh)</i>	7
1	Khái niệm trẻ khuyết tật và giáo dục hoà nhập	8
2	Quy trình giáo dục hoà nhập trẻ khuyết tật	18
3	Day học hoà nhập trẻ khuyết tật	35
4	Cộng đồng tham gia giáo dục hoà nhập	50
	Tiểu Mô đun 2. GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHIẾM THỊ <i>(ThS. Phạm Minh Mục, ThS. Lê Thị Thuý Hằng, NCV. Phạm Toàn)</i>	59
5	Những vấn đề chung giáo dục trẻ khiếm thị	60
6	Phương pháp và phương tiện giáo dục hoà nhập trẻ khiếm thị bậc Tiểu học	83
7	Những kĩ năng đặc thù trong giáo dục trẻ khiếm thị	96
8	Rèn luyện kĩ năng đọc - viết chữ Braille	112
	Tiểu Mô đun 3. GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHIẾM THÍNH <i>(ThS. Vương Thị Hồng Tâm, NCV. Ngô Thị Kim Thoa)</i>	130
9	Khái niệm về trẻ khiếm thính	131
10	Giao tiếp của trẻ khiếm thính	138
11	Hướng dẫn trẻ khiếm thính lĩnh hội khái niệm	161
	Tiểu Mô đun 4. GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ CHẬM PHÁT TRIỂN TRÍ TUỆ <i>(ThS. Nguyễn Xuân Hải, NCV. Trương Văn Đích, NCV. Nguyễn Thị Kim Hoa)</i>	169
12	Khái niệm trẻ chậm phát triển trí tuệ	170
13	Kĩ thuật dạy học hoà nhập trẻ chậm phát triển trí tuệ	187
14	Đánh giá kết quả giáo dục trẻ chậm phát triển trí tuệ	215
	Tiểu Mô đun 5. GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHUYẾT TẬT NGÔN NGỮ <i>(ThS. Nguyễn Thị Kim Hiền, NCV. Đào Thu Thuý, TS. Vũ Bích Hạnh)</i>	220
15	Khái niệm về trẻ khuyết tật ngôn ngữ	221
16	Phương pháp phục hồi và rèn luyện cấu âm cơ bản	233
17	Phương pháp phục hồi và phát triển khả năng phát âm theo thành phần âm tiết	241
18	Phát triển vốn từ và khả năng ngữ pháp	252
19	Rèn luyện và phát triển khả năng ngôn ngữ trong và ngoài giờ học các môn	257

CÁC TỪ NGỮ VIẾT TẮT

Giáo dục hoà nhập – GDHN

Học sinh – HS

Giáo viên – GV

Trẻ khuyết tật – TKT

Máy trợ thính – MTT

Chữ cái ngón tay – CCNT

Ngôn ngữ kí hiệu – NNKH

Trẻ chậm phát triển trí tuệ – TCPTTT

Trẻ khuyết tật ngôn ngữ – TKTNN

Sử dụng âm tiết trung gian – SDÂTTG

Để góp phần đổi mới công tác đào tạo và bồi dưỡng GV tiểu học, Dự án Phát triển GV tiểu học đã tổ chức biên soạn các mô đun đào tạo theo chương trình Cao đẳng sư phạm và chương trình liên thông từ Trung học sư phạm lên Cao đẳng sư phạm ; biên soạn các mô đun bồi dưỡng GV nhằm nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ, cập nhật những đổi mới về nội dung, phương pháp dạy học và kiểm tra đánh giá kết quả giáo dục Tiểu học theo chương trình, sách giáo khoa mới.

Điểm mới của các tài liệu viết theo mô đun là thiết kế các hoạt động, nhằm tích cực hoá hoạt động học tập của người học, kích thích óc sáng tạo và khả năng giải quyết vấn đề, tự giám sát và đánh giá kết quả học tập của người học ; chú trọng sử dụng tích hợp nhiều phương tiện truyền đạt khác nhau (tài liệu in, băng hình/ băng tiếng,...) giúp cho người học dễ học, dễ hiểu và gây được hứng thú học tập.

GDHN TKT bậc Tiểu học là tài liệu phục vụ cho công tác bồi dưỡng GV tiểu học về phương pháp GDHN HS khuyết tật theo *chương trình, sách giáo khoa* mới. Tài liệu gồm 5 tiểu mô đun được sắp xếp theo từng vấn đề liên quan đến phương pháp dạy HS khuyết tật và 10 trích đoạn băng hình.

- *Phần tài liệu in* : Mỗi tiểu mô đun được cấu trúc theo các phần : mục tiêu, nội dung và đánh giá kết quả học tập của học viên. Tài liệu "**GDHN TKT bậc Tiểu học**" giúp GV :

- + Nắm được khái niệm về TKT và các loại tật.
- + Vận dụng được các phương pháp, kĩ năng đặc thù vào dạy HS khuyết tật.

Nội dung của tài liệu in gồm :

- + Tiểu mô đun 1. Đại cương về GDHN TKT (28 tiết).
- + Tiểu mô đun 2. Giáo dục hoà nhập trẻ khiếm thị (24 tiết).
- + Tiểu mô đun 3. Giáo dục hoà nhập trẻ khiếm thính (24 tiết).
- + Tiểu mô đun 4. Giáo dục hoà nhập trẻ chậm phát triển trí tuệ (24 tiết).
- + Tiểu mô đun 5. Giáo dục hoà nhập trẻ TKT ngôn ngữ (20 tiết).

– *Phần tài liệu nghe nhìn gồm băng hình và tài liệu hướng dẫn học theo băng hình* : là những trích đoạn hướng dẫn người học tìm hiểu đặc điểm, nhu cầu và khả năng của trẻ có các dạng khuyết tật khác nhau, những bài học trong lớp có HS khuyết tật học hoà nhập.

Khi tiến hành bồi dưỡng theo tài liệu này, các địa phương cần tổ chức cho GV học theo hình thức tự học có hướng dẫn để phát huy tính tích cực chủ động của người học. Tài liệu chỉ đưa ra thời lượng tối thiểu để bồi dưỡng cho từng tiểu mô đun. Tùy vào tình hình cụ thể của học viên và điều kiện học tập của từng địa phương, các cấp quản lí giáo dục sẽ quyết định thời lượng bồi dưỡng từng tiểu mô đun cho phù hợp.

Lần đầu tiên, tài liệu được biên soạn theo chương trình và phương pháp mới, chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Ban điều phối Dự án rất mong nhận được những ý kiến đóng góp chân thành của bạn đọc, đặc biệt là đội ngũ giảng viên, sinh viên các trường Sư phạm, GV tiểu học trong cả nước.

Xin trân trọng cảm ơn !

DỰ ÁN PHÁT TRIỂN GIÁO VIÊN TIỂU HỌC

TỔNG QUAN VỀ TÀI LIỆU

I. MỤC TIÊU CHUNG

- Trang bị cho học viên những kiến thức cơ bản nhất về TKT và các dạng khuyết tật khác nhau : khái niệm, đặc điểm nhận thức, những khả năng và nhu cầu của trẻ ; những kiến thức đại cương về giáo dục TKT.
- Cung cấp cho học viên những phương pháp, kĩ năng đặc thù dạy TKT ở các dạng khác nhau nhằm phát huy tối đa những khả năng còn tiềm ẩn của TKT.
- Chủ động và biết cách tổ chức cũng như vận động các lực lượng xã hội tham gia vào công tác giáo dục TKT.
- Tin tưởng vào khả năng dạy học của mình và khả năng phát triển, hoà nhập xã hội của HS khuyết tật.

II. THỜI LƯỢNG HỌC

8 đvht = 120 tiết

III. NỘI DUNG

1. Nội dung tài liệu viết

- 1.1. Đại cương về GDHN TKT (28 tiết)
- 1.2. Giáo dục hoà nhập trẻ khiếm thị (24 tiết)
- 1.3. Giáo dục hoà nhập trẻ khiếm thính (24 tiết)
- 1.4. Giáo dục hoà nhập trẻ chậm phát triển trí tuệ (24 tiết)
- 1.5. Giáo dục hoà nhập ngôn ngữ (20 tiết)

2. Nội dung băng hình

- 2.1. Trẻ khuyết tật trong môi trường GDHN
- 2.2. Hợp tác nhóm trong lớp hoà nhập
- 2.3. Khả năng và nhu cầu của trẻ khiếm thị
- 2.4. Khả năng học hoà nhập của trẻ khiếm thị
- 2.5. Khả năng và nhu cầu giao tiếp của trẻ khiếm thính
- 2.6. Kĩ năng dạy trẻ khiếm thính
- 2.7. Khả năng, nhu cầu học tập và phát triển của trẻ chậm phát triển trí tuệ
- 2.8. Kĩ năng dạy trẻ chậm phát triển trí tuệ
- 2.9. Giáo dục hoà nhập TKT ngôn ngữ
- 2.10. Phương pháp rèn luyện phát triển khả năng phát âm

Trong mỗi trích đoạn băng hình được sử dụng cho học viên tìm hiểu nhu cầu, khả năng của từng đối tượng HS cũng như vận dụng những kĩ năng đặc thù trong quá trình dạy học.

IV. PHƯƠNG PHÁP HỌC THEO TÀI LIỆU

Tài liệu được biên soạn với nhiều hình thức học tập khác nhau :

- Học tập dưới sự hướng dẫn của các chuyên gia.
- Tự học và tìm hiểu theo nhóm dưới sự hướng dẫn của những người đã trải nghiệm.
- Tự học kết hợp với trao đổi nhóm và thực hành tại các cơ sở giáo dục.

ĐẠI CƯƠNG VỀ GIÁO DỤC HOÀ NHẬP TRẺ KHUYẾT TẬT

1. MỤC TIÊU

Kiến thức

- Trình bày các khái niệm : TKT, GDHN, nhóm hỗ trợ cộng đồng, vòng bạn bè ;
- Mô tả các nhu cầu và khả năng của TKT ;
- Phân tích tính tất yếu và mô tả quy trình GDHN TKT ;
- Trình bày được vai trò của nhóm hỗ trợ cộng đồng và vòng bạn bè của TKT.

Kĩ năng

- Xây dựng kế hoạch giáo dục cá nhân cho TKT ;
- Thiết kế và thực hiện bài học cho lớp học hoà nhập TKT.

Thái độ

- Thể hiện sự tin tưởng vào khả năng phát triển và hoà nhập xã hội của TKT ;
- Chủ động hợp tác với các lực lượng cộng đồng tham gia/ủng hộ GDHN.

2. NỘI DUNG

Chủ đề 1 : Khái niệm TKT và GDHN (4 tiết)

Chủ đề 2 : Quy trình GDHN TKT (8 tiết)

Chủ đề 3 : Dạy học hoà nhập TKT (13 tiết)

Chủ đề 4 : Cộng đồng tham gia GDHN (3 tiết)

KHÁI NIỆM TRẺ KHUYẾT TẬT VÀ GIÁO DỤC HOÀ NHẬP

1. MỤC TIÊU

Kiến thức

- Trình bày được khái niệm TKT, nhu cầu đặc thù của các nhóm TKT ;
- Chứng minh sự tồn tại của TKT là một thực tế khách quan ;
- Nêu được các quan điểm và hình thức giáo dục TKT ;
- Trình bày được khái niệm GDHN ;
- Chứng minh được tính tất yếu của việc thực hiện GDHN.

Kĩ năng

- Nhận biết được TKT và nhu cầu đặc thù của các em ;
- Phân biệt được các hình thức giáo dục TKT trong thực tế ;
- Chứng minh được tính ưu việt của GDHN.

Thái độ

Thể hiện *sự tin tưởng* vào khả năng học tập của TKT và *ủng hộ* GDHN.

2. NỘI DUNG

- 2.1. Khái niệm TKT
- 2.2. Sự tồn tại khách quan của TKT trong cộng đồng
- 2.3. Các quan điểm và hình thức giáo dục TKT
- 2.4. Các đặc trưng cơ bản và tính tất yếu của GDHN

3. CHUẨN BỊ

- Trích đoạn băng hình về thái độ và hành động với GDHN ;
- Giấy trong và máy chiếu để giảng viên trình bày nội dung chính ;
- Giấy A0, A4 dùng cho thảo luận nhóm.

4. HOẠT ĐỘNG

4.1. Nội dung 1 : *Khái niệm trẻ khuyết tật*

Nhiệm vụ 1

Tìm hiểu khái niệm về TKT (*toàn lớp ; 15 phút*).

- Hãy nêu các trường hợp TKT mà bạn biết (cả lớp mô tả ít nhất 5 trường hợp TKT).
- Qua ví dụ các trường hợp trên, bạn hãy cho biết TKT là những trẻ em như thế nào ?

THÔNG TIN PHẢN HỒI

– TKT là những trẻ em do những tổn thương về cơ thể hoặc rối loạn các chức năng nhất định gây nên những khó khăn đặc thù trong các hoạt động vui chơi, học tập, lao động.

– Căn cứ vào dạng *khó khăn đặc thù* của TKT, người ta chia ra các nhóm TKT chính :

- 1) Trẻ khó khăn về nhìn (khiếm thị)
- 2) Trẻ khó khăn về nghe (khiếm thính)
- 3) Trẻ khó khăn về học và/hoặc vận động
- 4) Trẻ khó khăn về nói (tật ngôn ngữ)
- 5) Trẻ có những khó khăn khác (gồm cả trẻ đa tật)

– Ảnh minh họa về 5 nhóm TKT chính.

Nhiệm vụ 2

Thảo luận về khả năng và nhu cầu của TKT (*nhóm ; 20 phút*)

- TKT có thể làm được gì ?
- Các em có những nhu cầu đặc thù gì ? (lấy ví dụ về 5 trường hợp đã nêu).

THÔNG TIN PHẢN HỒI

– TKT có thể tham gia các hoạt động như mọi thành viên khác trong cộng đồng. Tuy nhiên, trẻ có được tham gia các hoạt động đó để thể hiện và phát triển các tiềm năng của bản thân hay không *tuỳ thuộc phần lớn* vào sự tạo điều kiện của cộng đồng và toàn xã hội.

– Để tồn tại và phát triển, TKT có những nhu cầu như mọi trẻ em khác, gồm :

- 1) Nhu cầu về thể chất (ăn, mặc, ở,...)
- 2) Nhu cầu an toàn (được che chở)
- 3) Nhu cầu xã hội (được giao lưu, tiếp xúc với những người xung quanh)
- 4) Nhu cầu được quan tâm và tôn trọng
- 5) Nhu cầu phát triển nhân cách